

Valóság és képzelet



Hajnal Géza, *Káépület*, Athenaeum, Budapest, 2016

A 2017-es Aranykönyv szavazati listán is szereplő könyv az Athenaeum Kiadó gondozásában jelent meg 2016-ban. Az író a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem oktatója, szabad idejében a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának harmadéves doktorandusza, Gérecz Attila-kutató, aki művében a természettudomány és a szórakoztató irodalom találkozására tesz kísérletet a krimi műfajában.

A mottó felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy „a könyv története a képzelet szüleménye, és a valósággal való minden hasonlóság a véletlen műve”, de a műfaj több évszázados sikere épp a valóság és a fikció hátborzongató ötvözetében és harmóniájában rejlik. Az elképzelt rejtélyes gyilkosságokat valóságos körülmények teszik hihetővé. A mű elsődleges valóságeleme a történet helyszíne, a BME Duna-parti kampuszának az abc betűivel megkülönböztethető épületei közül a K-val jelzett épület. A Hauszmann Alajos építész által megálmodott, impozáns belsővel és külsővel rendelkező központi épület közismert neve a K épület. Folyosói és előadótermeinek pontos leírása után az olvasó eljut az óriási épület zegzugos alagsori részeibe, laborjaiba, ahol a szaktantárgyaknál használt különös eszközöket már csak az „itt lakók”, az egyetemi tanárok és az itt tanuló diákok ismerhetik. Három egyetemi oktató szereplőjének névválasztásával az író emléket állít az egyetem három híres néhai vízmérnökének: Dr. Németh Endrének, aki az I. Vízépítési Tanszék tanszékvezetője volt, Dr. Öllös Géza professzornak, aki a Vízellátás-Csatornázás Tanszék alapítója volt, és Dr. Salamin Pál mérnöknek. Az egyetem jelenlegi oktatóinak neve és jellemrajza nem szerepel a szövegben. A mellékalakok fikcionális és legfeljebb részben referencializálható elemek ötvözései.

A történet főszereplője, akit a kollégái csak Marcinak szólítanak, az egyetem jelenlegi oktatója sok hasonlóságot mutat magával az íróval. Azonos a szakterülete, azonosak az oktatott tantárgyai, a napirendje, rokonszenves őszinteséggel ír a harmonikus házasságáról, a biciklizés-hobbijáról, és külön hangsúlyt kap a lapokon a természettudományi ismeretek közé becsempészett irodalom szeretete és katolikus hite is. Az általa használt szakmai nyelv, a műben szereplő egyetemi előadások tananyaga a valóság kézzelfogható bizonyítékai.

A történet főszereplője, akit a kollégái csak Marcinak szólítanak, az egyetem jelenlegi oktatója sok hasonlóságot mutat magával az íróval. Azonos a szakterülete, azonosak az oktatott tantárgyai, a napirendje, rokonszenves őszinteséggel ír a harmonikus házasságáról, a biciklizés-hobbijáról, és külön hangsúlyt kap a lapokon a természettudományi ismeretek közé becsempészett irodalom szeretete és katolikus hite is. Az általa használt szakmai nyelv, a műben szereplő egyetemi előadások tananyaga a valóság kézzelfogható bizonyítékai.

A krimi története azonban tökéletes fikció. Az egyetem oktatói egymást követően, titokzatosan és tantárgyukhoz kapcsolható eszközökkel elkövetett gyilkosságok áldozataivá válnak. A szerző a műfajra jellemző izgalom és rejtély fenntartására, fokozására három jellegzetesen elkülöníthető eljárást használ. Ezek a gyilkossági helyszínek fizikai közelsége, behatároltsága, a racionális emberi indítékok lehetőségeinek ismétlődése (szakmai versengés, egy „beteg elméjű rokon, pszichésen zavart hallgató” lehetséges bosszúja) és a félelem.

A következő áldozattá válástól való félelem mindenkit, minden mozdulatot, szakmai levelezést és személyes párbeszédet gyanússá tesz. A történet tovább bonyolódik azzal, hogy a hivatalos rendőrségi nyomozással párhuzamosan a főszereplő, kollégái iránt érzett tisztelete és a saját menekülési ösztöne ellenére, magánnyomozásba kezd. Egyik nem várt fordulat, hogy a mindvégig őszintének tűnő főszereplő először elsőszámú gyanúsítottá, majd a bíróság előtt bizonyítottan is a gyilkosságok elkövetőjévé válik, és a váci fegyházba kerül. A fejezetek rejtélyes címei előreutalnak a történet következő fordulataira, esetleges logikai megoldásaira.

Az egymást követő gyilkosságok és sikertelen gyilkosságkísérletek közötti nyugalmas időszakokban az elbeszélő időt és lehetőséget ad az olvasónak arra, hogy a szereplőkkel együtt értelmezheti a lehetséges elkövetőre utaló mozzanatokot, másrészt hátradőlve élvezheti az elképzelt egyetemi tanárok életszerű humorát, és a szerző a BRFK szóvivőjének beszédmódjában megjeleníti a műfaj történetében megfigyelhető állandó motívumot: az állami rendőrség munkájának hatékonyságáról alkotott kritikai véleményt.

A történet vége felé a könyv betűtípus-változása is jelzi, eddig a főszereplőnek a börtönben megírt részletes tanúvallomását olvashattuk. A történet jelen ideje ezen a ponton indul, ami megfelel a detektívtörténetek fordított kronológiai narratív technikájának. A valódi elkövető börtönlátogatásával nemcsak megfordítja az eddigi történet ok és okozati összefüggéseit, hanem sikeresen jeleníti meg a krimi műfaj kulcsszereplőjét, aki – bár mindvégig az olvasó szeme előtt volt – a legkevésbé gyanúsítható szereplőnek tűnt. Indítékait és gyilkossági módszereit felfedve megoldódik a rejtély, bár az igazságszolgáltatás még vesztesre áll.

A detektívregények atyja, Edgar Allan Poe *A Morgue utcai kettős gyilkosság* c. novellájában megalkotta a műfaj egyik alapmisztériumát, az úgynevezett „bezárt szoba” rejtélyét. Az elnevezés arra utal, hogy egy zárt helyiségben (ahol ajtó, ablak zárva van) elkövetett gyilkosság tettesét hogyan lehet megtalálni. E műfaj két klasszikus műve: Agatha Christie: *Tíz kicsi néger* és Umberto Eco: *A rózsza neve*, melyek emlegetésével a szerző egyrészt azonosítja az általa kiválasztott történet pontos műfaját, másrészt párhuzamot von Christie elhagyatott szigete, Eco rendháza és az egyetem viszonylag zárt rendszere között, melyben az elkövető és áldozatai is csak a közösség tagjai lehetnek.

A klasszikusok: Agatha Christie és Umberto Eco útján elindulva, Robin Cook orvosi krimijeinek, John Grisham jogi thrillereinek törekvéseit tovább folytatva, Hajnal Géza a műszaki tudományok egyetemi oktatásának rejtelméi felé irányítja a műfaj kedvelőinek figyelmét.

Kontra Ágnes